

Kvalita péče o děti v zařízeních ústavní výchovy stojí často na individuálním přístupu personálu i vedení. Systematické návštěvy domovů a ústavů znovu ukázaly, že dětem stejně jako ředitelům zařízení by pomohly zákony, o které by se mohli opřít

25.5.2022 - | Veřejný ochránce práv

„V současné době u nás v dětských domovech či výchovných ústavech žije na 6.500 dětí, což je stále velmi mnoho. Přestože bych je ráda viděla vyrůstat mimo ústavy, nejlépe v rodinném prostředí, akceptuji, že ústavní výchova má v současném systému péče o děti svou úlohu, a oceňuji práci všech, kteří se na starosti o děti v zařízeních podílejí. Věřím, že systematickými návštěvami a sledováním chodu těchto zařízení pomáháme, aby ústavy mohly vytvořit dětem co nejlepší podmínky. Ty jsou nezbytné pro to, aby mělo co největší množství dětí šanci žít plnohodnotný dospělý život,“ předeslala zástupkyně ombudsmana **Monika Šimůnková**.

Aktuální právní úprava podle ní dostatečně nezohledňuje individuální potřeby dětí. Zákon o ústavní výchově totiž platí s drobnými úpravami už 20 let. Podle Šimůnkové chybí rozumná koncepce, která by potřeby dětí více rozlišovala a pracovala s nimi. Důsledkem pak například je, že se děti v zařízeních někdy musí přizpůsobovat i přísnějšímu režimu, než by byl pro ně vhodný.

Systematické návštěvy navíc ukázaly, že ředitelé i personál zařízení by uvítali úpravu předpisů, aby tak lépe odpovídaly současné situaci. Na rozdíl od neformální výchovy v rodinách totiž mohou dělat pouze to, k čemu je zákon výslovně zmocňuje. Někdy se pak ve svých rozhodnutích, byť učiněných ve prospěch dítěte, dostávají na hranu zákona. Jednoduchým příkladem mohou být obyčejné vycházky. Zákon o ústavní výchově přiznává dětem řadu práv. Zasáhnout do nich umožňuje, pokud dítě poruší své povinnosti. Už ale není možné totéž udělat, pokud je to v zájmu samotného dítěte, například kvůli ochraně jeho zdraví a bezpečí. Děti starší sedmi let mají právo na samostatné vycházky mimo zařízení. Zákon však neuvádí, jak se má s vycházkami pracovat u dětí, které s ohledem na svou nevyzrálost nebo jinou psychickou či fyzickou zranitelnost nejsou schopné bezpečného samostatného pohybu mimo zařízení. Pokud vedení domova takovému dítěti samostatné vycházky neumožní, v současné době tím porušuje zákon.

„Dále chybí jasně stanovená kritéria poskytování služeb i zákonné standardy kvality péče. Veřejný ochránce práv například už od roku 2011 upozorňuje, že zákon neobsahuje definici takzvané výchovně léčebné péče. Zařízení, která ji poskytují, se nyní třeba potýkají s nemožností zaměstnat zdravotnický personál,“ vypočítává další nedostatky současné legislativy Šimůnková. Ministerstvu školství například doporučila, aby definovalo cílovou skupinu výchovně léčebné péče nikoli pomocí zdravotní diagnózy dětí, ale prostřednictvím individuálních potřeb každého konkrétního dítěte.

Doporučení pro zařízení pak směřují ke dvěma hlavním oblastem: **Odstraňování prvků ústavnosti** je totiž zásadním krokem v rámci **přípravy dětí na samostatný život po opuštění zařízení**. *„Nechtěným důsledkem nutnosti zvládnout péči o více dětí na jednom místě, je často přílišné*

organizování všech činností od denního režimu, přes jídlo po volný čas. Život v zařízení by ale měl být v co nejvyšší míře uzpůsobený potřebám dětí. Neměl by se tedy primárně řídit provozními či organizačními potřebami zařízení,” vysvětluje Štěpán Jílka, který má v Kanceláři veřejného ochránce práv na starost oblast dětských zařízení. Děti v zařízeních by podle něj měly mít nejen šanci trávit volný čas podle svého, ale především dostat příležitost učit se povinností – od přípravy jídla či nákupů po hospodaření s penězi nebo přípravu na budoucí povolání.

Součástí souhrnné zprávy je také analýza 241 soudních rozhodnutí o nařízení ústavní výchovy získaných během návštěv devíti zařízení. Soudy ve velké většině případů uváděly vícero důvodů, proč dítěti ústavní výchovu nařizují. Nejčastěji zmiňovaly poruchy chování dítěte a problémy ve škole. U rozsudků nařizujících ústavní výchovu do běžného dětského domova, tedy nikoli do zařízení pro děti s poruchami chování, ovšem byly nejčastější důvody sociální, jako je například špatná bytová či finanční situace rodiny.

Analýza také ukázala, že v naprosté většině případů (88,4 % rozhodnutí) soudy před uložením ústavní výchovy využily mírnější opatření jako je dohled nad dítětem, pobyt ve středisku výchovné péče nebo v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Řízení o ústavní výchově trvalo nejčastěji jeden až tři měsíce.

Souhrnnou zprávu nyní dostanou všechna zařízení ústavní a ochranné výchovy i další instituce, aby jejich představitelé mohli uplatnit poznatky a doporučení ve své praxi. Ministerstvo školství pak zástupkyně ombudsmana vyzve, aby její doporučení využilo při práci na systémových změnách péče o ohrožené děti.

https://www.ochrance.cz/aktualne/kvalita_pece_o_deti_v_zarizenich_ustavni_vychovy_stoji_casto_na_individualnim_pristupu_personalu_i_vedeni-systematicke_navstevy_domovu_a_ustavu_znovu_ukazaly_ze_detem_stejne_jako_reditelum_zarizeni_by_pomohly_zakony_o_ktere_by_se_mohli_oprit